

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2014

Επιμέλεια:

Ομάδα Φιλολόγων
της Ωθησης

Τετάρτη, 4 Ιουνίου 2014
 ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
 ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός
 ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ
 (απόσπασμα)

Αί οικονομικάί μας δυσχέρειαί ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία¹ εἰς τήν χώραν καί ἀνέβησαν αἱ τιμαί τῶν τροφίμων. Ἀλλ' ἡ μήτηρ, ἀντί ν' ἀπελπισθῆ περί τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν, ἐπηύξησε τόν ἀριθμόν μας δι' ἑνός ξένου κορασίου, τό ὅποιον μετὰ μακράς προσπαθείας κατώρθωσε νά υἰοθετήσῃ.

Τό γεγονός τοῦτο μετέβαλε τό μονότονον καί αὐστηρόν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου, καί εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετήν ζωηρότητα.

Ἦδη αὐτή ἡ υἰοθέτησις ἐγένετο πανηγυρική. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρεσε διά πρώτην φοράν τά «γιορτερά²» τῆς καί μᾶς ὠδήγησεν εἰς τήν ἐκκλησίαν καθαρούς καί κτενισμένους, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νά μεταλάβωμεν. Μετά τό τέλος τῆς λειτουργίας, ἐστάθημεν ὅλοι πρό τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, καί αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιστώτος³ λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τό θετόν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη εἰς ἐπήκοον⁴ πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καί ἀναθρέψει αὐτό, ὡς ἐάν ἦτο σάρξ ἐκ τῆς σαρκός καί ὄστον ἐκ τῶν ὀστῶν τῆς.

Ἡ εἰσοδός του εἰς τόν οἶκόν μας ἐγένετο οὐχ ἦττον ἐπιβλητική καί τρόπον τινά ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος⁵ τοῦ χωρίου καί ἡ μήτηρ μου προηγήθησαν μετὰ τοῦ κορασίου, ἔπειτα ἤρχομεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μας καί οἱ συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας. Ἐξωθεν αὐτῆς ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τό κοράσιον ὑψηλά εἰς τάς χεῖράς του καί τό ἔδειξεν ἐπί τινος στιγμάς εἰς τούς παρισταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως:

—Ποίος ἀπό σᾶς εἶναι ἡ ἐδικός ἡ συγγενής ἡ γονιός τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπό τήν Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα⁶ κι ἀπό τούς ἐδικούς τῆς;

¹ ἀνομβρία: ἐλλειψη βροχῆς, ξηρασία

² γιορτερά: γιορτινά.

³ περιστώτος: [περίσταμα: περικυκλώνω, περιστοιχίζω (οἱ περιστώτες: οἱ θεατές, οἱ ακροατές)].

⁴ εἰς ἐπήκοον: σε ἀπόσταση ακοῆς.

⁵ πρωτόγερος: ὁ πρῶτος γέρος, αὐτός που τιμῶν περισσότερο σε μιᾷ κοινότητι.

⁶ Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα: πρόκειται για τη μητέρα του Βιζυηνού Δεσποινιά (το ὄνομα του πατέρα του ἦταν Μιχαήλος ἀπό το οποίο βγαίνει το «Μηχαλιέσσα», δηλ. ἡ σύζυγος του Μιχαήλου).

Ο πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὦμόν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώσῃ τήν εὐτυχίαν της. Ἀλλά κανείς δέν ἀπεκρίθη. Τότε οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου ἠσπάσθησαν αὐτό διά τελευταίαν φοράν καί ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν συγγενῶν των. Ἐνῶ οἱ ἐδικοί μας μετὰ τοῦ πρωτογέρου εἰσηλθον καί ἐξενίσθησαν⁷ παρ' ἡμῖν.

Ἀπό τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μήτηρ μας ἤρχισε νά ἐπιδαψιλεύῃ⁸ εἰς τήν θετήν μας ἀδελφήν τόσας περιποιήσεις, ὅσων ἴσως δέν ἤξιώθημεν ἡμεῖς εἰς τήν ἡλικίαν της καί εἰς καιρούς πολύ εὐτυχεστέρους. Ἐνῶ δέ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐγώ μὲν ἐπλανώμην νοσταλγῶν ἐν τῇ ξένῃ, οἱ δέ ἄλλοι μου ἀδελφοὶ ἐταλαιπωροῦντο κακοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν «μαστόρων», τό ξένον κοράσιον ἐβασίλευεν εἰς τόν οἶκόν μας, ὡς ἐάν ἦτον ἐδικός του.

Οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοὶ θά ἐξήρουν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς μητρὸς, ἐφ' ᾧ καί τῇ ἐδίδοντο. Ἀλλ' ἐκείνη, ἀντὶ νά τούς δαπανᾷ πρὸς ἀνάπαυσίν της, ἐπροοίκιζε δι' αὐτῶν τήν θετήν της θυγατέρα καί ἐξηκολούθει ἐργαζομένη πρὸς διατροφήν της. Ἐγώ ἔλειπον μακράν, πολύ μακράν, καί ἐπὶ πολλά ἔτη ἠγνόουν τί συνέβαινε εἰς τόν οἶκόν μας. Πρὶν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ηὐξήθη, ἀνετράφη, ἐπροοικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.

Ὁ γάμος αὐτῆς, ὅστις φαίνεται ἐπίτηδες ἐπεσπεύθη, ὑπῆρξεν ἀληθῆς «χαρά» τῶν ἀδελφῶν μου. Οἱ δυστυχεῖς ἀνέπνευσαν, ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τό πρόσθετον φορτίον. Καί εἶχον δίκαιον. Διότι ἡ κόρη ἐκείνη, ἐκτός ὅτι ποτέ δέν ἠσθάνθη πρὸς αὐτούς ἀδελφικὴν τινα στοργήν, ἐπὶ τέλους ἀπεδείχθη ἀχάριστος πρὸς τήν γυναῖκα, ἣτις περιεποιήθη τήν ζωὴν αὐτῆς μέ τοσαύτην φιλοστοργίαν, ὅσῃν ὀλίγα γνήσια τέκνα ἐγνώρισαν.

Εἶχον λόγους λοιπόν οἱ ἀδελφοὶ μου νά εἶναι εὐχαριστημένοι καί εἶχον λόγους νά πιστεύσουν, ὅτι καί ἡ μήτηρ ἀρκετά ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ παθήματος ἐκείνου.

Ἀλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς των, ὅταν, ὀλίγας μετὰ τοὺς γάμους ἡμέρας, τήν εἶδον νά ἔρχεται εἰς τήν οἰκίαν, σφίγγουσα τρυφερῶς εἰς τήν ἀγκάλην της ἐν δευτέρον κοράσιον, ταύτην τήν φοράν ἐν σπαργάνοις!

—Τό κακότυχο! ἀνεφώνει ἡ μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ νηπίου, δέν τό ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφανο, μόν' ἀπέθανε καί ἡ μάνα του καί τό ἄφηκε μέσ' στή στράτα! Καί, εὐχαριστημένη τρόπον τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεούς⁹ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου. [...]

Ἡ θετή μου ἀδελφή ἦτον ἀκόμη μικρά, καχεκτικὴ, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, καί πρὸ πάντων δύσνους¹⁰, τόσον δύσνους, ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μ' ἐνέπνευσεν ἀντιπάθειαν.

⁷ ξενίζω: φιλοξενώ.

⁸ επιδαψιλεύω: παρέχω με αφθονία.

⁹ ενεός: εμβρόντητος, άναυδος.

¹⁰ δύσνους: αυτός που δύσκολα καταλαβαίνει.

—Δός το πίσου τό Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς τὴν μητέρα μου. Δός το πίσου, ἂν μ' ἀγαπᾷς. Αὐτὴν τὴν φορὰν σέ τό λέγω μέ τά σωστά μου! Ἐγὼ θά σε φέρω μίαν ἄλλην ἀδελφήν ἀπὸ τὴν Πόλι. Ἐνα εὐμορφο κορίτσι, ἕνα ἔξυπνο, πού νά στολίση μίαν ἡμέρα τό σπίτι μας.

Ἐπειτα περιέγραψα μέ τά ζωηρότερα χρώματα ὁποῖον θά ἦτο τό ὄρφανόν, τό ὁποῖον ἔμελλον νά τῆς φέρω, καί πόσον πολὺ θά τό ἠγάπων.

Ὅταν ὕψωσα τά βλέμματά μου πρὸς αὐτὴν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεώς μου, ὅτι τά δάκρυά της ἔρρεον σιγαλά καί μεγάλα ἐπὶ τῶν ὠχρῶν αὐτῆς παρειῶν¹¹, ἐνῶ οἱ ταπεινωμένοι της ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον μίαν ἀπεριγράπτου θλίψιν!

—ὦ! εἶπε μετ' ἀπελπιστικῆς ἐκφράσεως. Ἐνόμισα ὅτι σύ θά ἀγαπήσης τό Κατερινιώ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλά, ἀπατήθηκα! Ἐκεῖνοι δέν θέλουν διόλου ἀδελφήν, καί σύ θέλεις μίαν ἄλλην! Καί τί φταίγει τό φτωχό, σάν ἔγινεν ὅπως τό ἔπλασεν ὁ Θεός. Ἄν εἶχες μίαν ἀδελφήν ἄσχημην καί μέ ὀλίγον νοῦν, θά τὴν ἐβγαζες δι' αὐτό μέσα στοὺς δρόμους, γιὰ νά πάρης μίαν ἄλλην, εὐμορφη καί γνωστικὴν.

—Ὅχι, μητέρα! Βέβαια ὄχι! ἀπήντησα ἐγώ. Μά ἐκεῖνη θά ἦτο παιδί σου, καθὼς καί ἐγώ. Ἐνῶ αὐτὴ δέν σοῦ εἶναι τίποτε. Μᾶς εἶναι ὅλως διόλου ξένη.

—Ὅχι! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ μου μετὰ λυγμῶν, ὄχι! Δέν εἶναι ξένο τό παιδί! Εἶναι δικό μου! Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιὰ νά το πλανέσω καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας. Εἶναι δικό μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή σας!

Α' ΕΡΩΤΗΣΗ

A1. Το ἔργο του Γ. Βιζυηνοῦ χαρακτηρίζεται, μεταξύ των ἄλλων, καί γιὰ τὴ θεατρικότητά του. Νὰ αναφέρετε τρία παραδείγματα, μέσα ἀπὸ το ἀπόσπασμα που σας δίνεται, τα ὁποῖα ἐπιβεβαιώνουν τὸν παραπάνω χαρακτηρισμό.

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

A.1. Στὸ δοθέν ἀπόσπασμα τρία παραδείγματα θεατρικότητος αποτελοῦν:

α) ὁ διάλογος τοῦ ἀφηγητῆ με τὴ μητέρα του, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει παραστατικὰ τὴ σύγκρουση τῶν δύο προσώπων ἀναφορικὰ με τὸ δεύτερο υιοθετημένο κορίτσι («ὦ! εἶπε μετ' ἀπελπιστικῆς ἐκφράσεως ... Μας εἶναι ὅλως διόλου ξένη»).

β) Ἡ χρῆση εὐθέως λόγου με τὴ μορφή μονολόγου, ὅπου ὁ Βιζυηνὸς καταγράφει φωνογραφικὰ τὸ λόγο τῆς μητέρας στο γλωσσικὸ ἰδίωμα που προφέρεται. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ ἀφηγητὴς «ἀποσύρεται» κατὰ κάποιον τρόπο καί ἀφήνει τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο νὰ μιλήσει ἀπευθείας («-Τὸ κακότυχο! ... δὲν τὸ ἐφθάνε πως ἐγεννήθη κοιλιάρφانو, μὲν' ἀπέθανε καὶ ἡ μάνα του καὶ τὸ ἀφήκε μεσ' στὴ στράτα!»)

¹¹ παρειά (η): μάγουλο.

γ) η σκηνή της υιοθεσίας, όπου προσδιορίζεται ο χώρος, τα πρόσωπα και η δράση. Παρουσιάζεται η «πανηγυρική» υιοθεσία της πρώτης θετής κόρης της Δεσποινιάς της Μηχαλιέσσας. Η μητέρα με τα «γιορτερά» της και τα αγόρια της καλοντυμένα «ως αν επρόκειτο να μεταλάβουν» παρακολούθησαν τη λειτουργία στην εκκλησία. Παρόντες στην τελετή ήταν κάτοικοι του χωριού αλλά και οι φυσικοί γονείς του κοριτσιού οι οποίοι λειτουργούν ως βουβά πρόσωπα («Η μήτηρ μου εφόρεσε ... οστών της»). Ακολουθεί η θριαμβευτική πορεία για το σπίτι (ανοιχτός χώρος). Στην κορυφή της πομπής βρίσκονταν ο πρωτόγερος της Βιζύης, η θετή μάνα με το κοριτσάκι, έπειτα βάδιζαν τα αγόρια της, ενώ οι συγγενείς των δύο οικογενειών ακολούθησαν ως την πόρτα της αυλής του σπιτιού της Μηχαλιέσσας. Παρουσιάζεται ως τελική διαδικασία του τελετουργικού η ανύψωση του μικρού κοριτσιού από τον πρωτόγερο για να επικυρωθεί η υιοθεσία («Η είσοδος του εις τον οίκου μας ... παρ' ημίν»)

B' ΕΡΩΤΗΣΗ 1

B1. Σύμφωνα με τον Κ. Μητσάκη: «Η θέση και η ιδεολογία του Βιζυηνού απέναντι στο γλωσσικό πρόβλημα και γενικότερα το πρόβλημα της νεοελληνικής πνευματικής ζωής είναι ξεκαθαρισμένη. Θερμός υπέρμαχος της δημοτικής, στην πράξη όμως ένας μετριοπαθής καθαρευουσιάνος...». Να σχολιάσετε την άποψη αυτή (μονάδες 10) και να γράψετε, μέσα από το απόσπασμα που σας δόθηκε, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για καθεμία από τις δύο παραπάνω γλωσσικές επιλογές του Γ. Βιζυηνού. (μονάδες 10)

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η γλώσσα στο πεζογραφικό έργο του Βιζυηνού είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που τον κατατάσσουν στους πρωτοπόρους της νεοελληνικής διηγηματογραφίας. Οι γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα συνιστούν δείγμα ρεαλιστικής γραφής και υπηρετούν την επιδίωξή του να καταστήσει τα πρόσωπα αληθοφανή, καθώς η γλώσσα που μιλούν σχετίζεται με την ηλικία, τη μόρφωση ή την κοινωνική τους θέση.

Έτσι, στα αφηγηματικά μέρη κυριαρχεί η καθαρεύουσα, η επίσημη γλώσσα της εποχής, η γλώσσα των μορφωμένων ανθρώπων και των κοινωνικά ανώτερων στρωμάτων. Ωστόσο, δεν πρόκειται για μια αυστηρή αλλά για μια μετριοπαθή καθαρεύουσα, γνώρισμα της οποίας είναι η απουσία εξεζητημένων εκφράσεων και δυσνόητου λεξιλογίου.

Από την άλλη, στα διαλογικά μέρη, κυρίως, ή σε σημεία με ευθύ λόγο όπου ο λόγος δίνεται στους απλούς, καθημερινούς ανθρώπους ή στον αφηγητή – παιδί επιλέγεται η δημοτική (συχνά με ιδίωμα θρακιώτικο) που προσδίδει στο ύφος ζωντάνια και αμεσότητα και αποτυπώνει το λαϊκό αίσθημα που διακρίνει το συγγραφέα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μετριοπαθούς καθαρεύουσας εντοπίζουμε στην πρώτη παράγραφο του αποσπάσματος: «Αί οικονομικάί...υίοθετήση», ενώ η χρήση της δημοτικής είναι εμφανής στο σημείο όπου ο Γιωργής απευθύνεται στη μητέρα προσπαθώντας να την πείσει να διώξουν το δεύτερο υιοθετημένο κορίτσι «Δός το πίσου...σπίτι μας».

B' ΕΡΩΤΗΣΗ 2

B2.α. «Πρίν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ηὔξηθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.» Ο Γ. Βιζυηνός στο παραπάνω χωρίο χρησιμοποιεί σύνοψη χρόνου. Να δικαιολογήσετε την επιλογή αυτή του συγγραφέα. (μονάδες 10)

β. «Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας.» Τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τη χρήση της αναδρομικής αφήγησης στο συγκεκριμένο χωρίο; (μονάδες 10)

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) Στο απόσπασμα διαφαίνεται η ενδιαφέρουσα διαπλοκή του χρόνου της ιστορίας και του χρόνου της αφήγησης, που χαρακτηρίζει συνολικά το έργο του Βιζυηνού. Αξιοποιώντας την τεχνική της σύνοψης του χρόνου ο συγγραφέας αποδίδει με τέσσερα μόλις ρήματα την πορεία της πρώτης υιοθετημένης κόρης. Η επιλογή αυτή δικαιολογείται από την πολύχρονη απουσία του αφηγητή στην ξενιτιά, που υπήρξε αιτία για το ότι δε γνωρίζει λεπτομέρειες αναφορικά με τη ζωή της θετής αδερφής του στο πατρικό του σπίτι. Επίσης, η αφηγηματική οικονομία επιβάλλει τη σύντμηση του χρόνου, προκειμένου να παραλειφθούν γεγονότα ή λεπτομέρειες που δε θεωρούνται απαραίτητες για την πλοκή.

β) Στο συγκεκριμένο χωρίο η μητέρα κάνει μια σύντομη αναφορά στο παρελθόν, προκειμένου να πείσει τον αφηγητή να κρατήσουν το δεύτερο υιοθετημένο κορίτσι. Αντικρούοντας το επιχείρημά του ότι πρέπει να το διώξουν επειδή είναι ξένο, ισχυρίζεται ότι η ίδια μεγάλωσε και ανέθρεψε το Κατερινιώ, όπως και τα άλλα της παιδιά, επομένως είναι δικό της. Σε αντίθεση με τον αφηγητή που θεωρεί αναγκαία συνθήκη τη βιολογική σχέση αίματος μάνας – παιδιού, η μητέρα του θεωρεί αναγκαία και ικανή συνθήκη, για να θεωρήσει το κοριτσάκι παιδί της, τη διαδικασία της ανατροφής και της φροντίδας. Τέλος, η προσπάθεια πειθούς από την πλευρά της μητέρας σχετίζεται με την επιδίωξή της να εξιλεωθεί από τις ενοχές της.

Γ' ΕΡΩΤΗΣΗ

Γ1. Να σχολιάσετε σε ένα κείμενο 150-170 λέξεων το απόσπασμα που ακολουθεί: «Ο πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὤμόν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦφόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώση τήν εὐτυχίαν της. Ἀλλά κανεῖς δέν ἀπεκρίθη.»

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα παρουσιάζονται οι διαφορετικές ψυχολογικές αντιδράσεις των πρωταγωνιστών της υιοθεσίας.

Ο πατέρας του κοριτσιού με τη στάση και την έκφρασή του δείχνει να αισθάνεται πόνο, ενοχή και τύψεις για το γεγονός ότι δεν μπορεί να αναθρέψει το παιδί του. Επίσης, νιώθει ντροπή προς την τοπική κοινωνία και ενδεχομένως αγνωμοσύνη προς το Θεό που του έδωσε τη δυνατότητα να γίνει πατέρας. Το μετέωρο βλέμμα δηλώνει αυτή ακριβώς την εσωτερική του κατάσταση. Προσπαθεί να δείξει ψύχραιμος ενώ εσωτερικά θλίβεται βαθύτατα πράγμα που δηλώνεται και από την ωχρότητα του προσώπου του. Αντίθετα, η μητέρα του κοριτσιού εκφράζει άμεσα την οδύνη της για την αποξένωση από το παιδί της, που γι' αυτήν είναι διπλά οδυνηρή, εφόσον τη δένει με αυτό το μυστήριο της κύησης.

Από την άλλη, ο αφηγητής ψυχογραφεί και την ανάδοχο μητέρα, η οποία, επειδή λαχταρά να αποκτήσει μια κόρη, τρέμει στην ιδέα μη τυχόν και δεν υπάρξει ομοφωνία από την τοπική κοινωνία, πράγμα που θα οδηγήσει σε ματαίωση αυτή της την επιθυμία. Η τοπική κοινωνία, τέλος, με τη σιωπή της συναίνει, εγκρίνει δηλαδή την υιοθεσία.

Δ' ΕΡΩΤΗΣΗ

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το απόσπασμα που σας δόθηκε από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από το έργο του Ιω. Κονδυλάκη «Οι Άθλιοι των Αθηνών», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων.

Μονάδες 20

Ιω. Κονδυλάκη
ΟΙ ΑΘΛΙΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
(απόσπασμα)

[...] Ὁ Τάσος [ο λούστρος] ἐξῆλθε περιχαρῆς ἐκ τῆς κρύπτης του. Ἀφοῦ τὴν ἐγλύτωσε τώρα ὁ Θεὸς εἶχε διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνη του, ἡ μέγαιρα τοῦ ἐφάνη ὡς ἡ γλυκυτέρα γραῖα, ἀληθινὴ «κυροῦλα» σεβαστή. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κιτρινὴ Σταματίνα ἡ ὁποία ἐξῆλθε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν αὐλήν, τοῦ ἐφάνη ἡ καλλιμορφοτέρα τῶν γυναικῶν. Ἡ γραῖα εἶχε πλησιάσει καὶ παρετήρει τὸ νήπιον, τὸ ὁποῖον καταπτοηθέν, φαίνεται, ὑπὸ τὸ μεδούσειον βλέμμα τῆς, ἐλούφαξεν ἐντὸς τῶν σπαργάνων του.

«Ἀπὸ κανένα σπίτι σοῦ τῶδωκαν, βρέ;» ἠρώτησε τὸ λουστρό.

«Ὅχι, κυροῦλα, σοῦπα, τῶρριξαν χθὲς τὴν νύκτα μέσα ἔς τὴν κάσσα πού κοιμόμουνα, τὴν ὥρα τῆς βροχῆς.»

Ἡ γραῖα ἔκαμε μορφασμόν. Καλέ, ἐφαίνετο ἀπὸ τὰ ροῦχά του. Θὰ ἦτο παιδί καμμιᾶς φτωχῆς πού δὲν εἶχε τί νὰ τὸ κάμη καὶ τὸ πέταξε.

«Κορίτσι εἶνε ἢ ἀγόρι;» ἠρώτησεν ἔπειτα.

«Κορίτσι. Τὸ λένε Τασοῦλα. Μὲς ἔς τὴ φασκιά του ἔχει ἓνα χαρτί πού τὸ λέει.»

«Καὶ τί θὰ τὸ κάμης τώρα;» εἶπεν ἡ Σταματίνα. «Στὸ Βρεφοκομεῖο θὰ τὸ πᾶς;»

Ὁ Τάσος ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν, ἔπειτα εἶπε:

«Ἄν εἶχα τὴ μάννα μου ἐδῶ, θὰ τῆς τὸ πῆγαινα καὶ θὰ δούλευα νὰ τὸ ἀναθρέψωμε.

Τὸ λυποῦμαι τὸ κακόμοιρο!»

Ἡ Σταματίνα ἀντήλλαξε βλέμμα μὲ τὴν μητέρα τῆς.

«Αἶ, δὲν μᾶς τὰφίνεις ἐμᾶς νὰ τὰναθρέψωμεν; Ἀφοῦ τὸ λυπᾶσαι, δὲν πρέπει νὰ τὸ πᾶς ἔς τὸ Βρεφοκομεῖο, ὅπου θὰ τὰφήσουν νὰποθάνη ἀπὸ τὴν πείνα κί ἀπὸ τὴν κακοπέρασι. Ἄφησε νὰ τὸ δώσω ἐγὼ σὲ μιὰ παραμάννα πού βύζαξε καὶ τὸ δικό μου τώρα ἔς τὰ ὕστερα πού κόπηκε τὸ γάλα μου. Εἶνε μιὰ πολὺ καλὴ γυναῖκα πού θὰ τῶχη σὰν παιδί τῆς. Ἀλλὰ πρέπει... νὰ τὴν πλερώνης.»

«Καὶ πόσο θέλει;» εἶπεν ὁ Τάσος.

«Πόσο μπορεῖς νὰ δίδης ἐσύ;»

Ὁ λουστρός ἐσκέφθη ἐπὶ τινὰς στιγμάς. Ἐπειτα εἶπε:

«Εγὼ βγάζω καὶ μιὰμιση δραχμὴ τὴν ἡμέρα καὶ δύο καμμιά φορὰ, σὰν μοῦ δώσουν καὶ κάμω θελήματα. Μὰ ὡς τώρα μοῦ τᾶπαιρνε ὁ μάστορης καὶ μέδερνε σὰν δὲν τοῦ πῆγαινα μιὰμιση δραχμὴ κάθε βράδυ.»

«Καὶ τώρα;»

«Τώρα τοῦ ἔφυγα κ' εἶδατε πῶς μὲ κυνηγᾶ νὰ μὲ πιάση. Ἄν μὲ γραπώση, θὰ μὲ σακατέψη ἔς τὸ ξύλο. Πέρσι ὅταν πρωτοῆρθα ἀπὸ τὴν πατρίδα, μέδειρε μιὰ βραδυὰ τόσο πολὺ, πού μ' ἐπῆγαν ἔς τὸ νοσοκομεῖο.»

«Αἶ», εἶπεν ἡ μάγισσα, «νὰ μᾶς δίδης μιὰ σφάντζικα¹² τὴν ἡμέρα, καὶ πάλι λίγο εἶνε, γιὰ τὸ παιδί θέλει λάτρα μεγάλη, ἀλλὰ εἶσαι φτωχό παιδί... Θὰ κάμωμε κέμεϊς ἓνα μυστήριο.»

«Καλά, κυροῦλα», εἶπεν ὁ Τάσος ἀποφασιστικῶς, «κάθε βράδυ θὰ σᾶς φέρνω μιὰ σφάντζικα. Θὰ δουλέψω μὲ ὅλη μου τὴν ὄρεξι νὰ ζήση κι' αὐτό, τὸ δυστυχισμένο, κ' ἐγώ. Ἐγὼ μ' ἓνα ξεροκόμματο ψωμί ζῶ.»

«Ἐχε τὴν εὐχή μου, παιδί μου, ὅπου ἴσαι ψυχοπονετικό.

Ἀφοῦ ἐκοιμόσουν δίπλα στὴν Ἁγία Εἰρήνη, χωρὶς ἄλλο, τὸ παιδί σου τῶστελε ἡ χάρι της καὶ πρέπει νὰ κάμης τὰ ἔξοδά του νὰ ζήση καὶ νὰ μεγαλώσῃ. Θὰ κάμης μεγάλο μυστήριο, παιδάκι μου», εἶπεν ἡ γραιῖα, καὶ μὲ τὴν τρέμουσαν καὶ πλήρη ρυτίδων χειρὰ της ἐθώπευσε τὴν ἡλιοκαῆ παρειὰν τοῦ λούστρου.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ἀνάμεσα στο ἀπόσπασμα ἀπὸ «Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου» καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ι. Κονδυλάκη «Οἱ Ἀθλοὶ τῶν Ἀθηνῶν» ἐντοπίζονται τόσο ομοιότητες ὅσο καὶ διαφορές.

Εἰδικότερα, κοινὰ σημεῖα ἀνάμεσα στα δύο πεζὰ εἶναι: α) ἡ ἀσχημὴ οικονομικὴ κατάσταση τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ τὸ χαμηλό βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ευρύτερου κοινωνικοῦ συνόλου ἐντὸς τοῦ οὐοίου τοποθετεῖται ἡ δράση, β) τὸ κεντρικὸ γεγονός τῆς ἀφήγησης, που ἀφορᾷ τὴν «υιοθεσία», ἐπίσημη ἢ μη, θηλυκῶν παιδιῶν καὶ γ) τὰ θετικὰ συναισθήματα τῶν δύο ἐνήλικων πρωταγωνιστῶν (Μηχαλιέσσας – Τάσου λούστρου) ἀπέναντι στα υιοθετημένα παιδιά.

Πιο συγκεκριμένα, καὶ στα δύο κείμενα σκιαγραφεῖται μιὰ κοινωνία, ἡ οὐοία παρά τὴν οικονομικὴ τῆς δυσπραγία, δὲν ἔχει ἀπολέσει τὴν εὐσπλαχνία τῆς. Πράγματι, ἡ οικογένεια τοῦ Γιωργή μαστίζεται ἀπὸ μεγάλη οικονομικὴ δυσχέρεια, που ἐπιδεινώνεται ἀπὸ τις καιρικὲς συνθήκες («Αἶ οἰκονομικαὶ μας δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία εἰς τὴν χώραν καὶ ἀνέβησαν αἶ τιμαὶ τῶν τροφίμων»). Παράλληλα, ὁ ἴδιος ὁ ἀφηγητῆς ἔχει ξενιτευτεῖ, προκειμένου νὰ ἐνισχύσει οικονομικὰ τὴν οικογένειά του, ἐνῶ οἱ δύο ἄλλοι γιοὶ ἐργάζονται γιὰ λίγα χρήματα καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκες («Ἐνῶ δέ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐγὼ μὲν ἐπλανώμην νοσταλγῶν ἐν τῇ ξένη, οἱ δέ ἄλλοι μου ἀδελφοὶ ἐταλαιπωροῦντο κακοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν «μαστόρων», «Οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοί»). Ἀντίστοιχα, στο παράλληλο κείμενο βασικὸς πρωταγωνιστῆς, ὁ Τάσος, εἶναι ἓνας φτωχὸς λούστρος μὲ πενιχρὸ εἰσόδημα («Ἐγὼ βγάζω καὶ μιὰμιση δραχμὴ τὴν ἡμέρα καὶ δύο καμμιά φορὰ, σὰν μοῦ δώσουν καὶ κάμω θελήματα. Μὰ ὡς τώρα μοῦ τᾶπαιρνε ὁ μάστορης καὶ μέδερνε σὰν δὲν τοῦ πῆγαινα μιὰμιση δραχμὴ κάθε βράδυ»).

Ἐπιπλέον, ἡ ἀφήγηση καὶ στα δύο ἀποσπάσματα περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν εὐρεση – υιοθεσία ἐνός θηλυκοῦ παιδιοῦ. Στο κείμενο τοῦ Βιζυηνοῦ παρακολουθοῦμε δύο υιοθεσίες κοριτσιῶν, που συμβαίνουν διαδοχικὰ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη (ἡ πρώτη γίνεται πανηγυρικὰ, ἐπίσημα καὶ μὲ συγκεκριμένο τελετουργικὸ ἐνῶ ἡ

¹² σφάντζικα: παλαιὸ αὐστριακὸ νόμισμα.

δεύτερη απρόσμενα και άτυπα) παρόμοια και στους «Άθλιους των Αθηνών» ένα βρέφος ρίπτεται κοντά στο βασικό πρωταγωνιστή, ο οποίος τελικά μεριμνά για την επιβίωσή του («τῶρριξαν χθές τήν νύκτα μέσα ἔς τήν κάσσα πού κοιμόμουνα, τήν ὥρα τῆς βροχῆς»).

Τέλος, και η Μιχαλιέσσα και ο Τάσος έχουν θετικά συναισθήματα απέναντι στα εγκαταλελειμμένα παιδιά: η μητέρα του Γιωργή αδημονεί να ολοκληρωθεί η πρώτη υιοθεσία («Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώσῃ τήν εὐτυχίαν της») ενώ χαίρεται για την «ατυχή» σύμπτωση εύρεσης του Κατερινιού («Καί, εὐχαριστημένη τρόπον τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοὺς ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου»). Παρόμοια, στο παράλληλο κείμενο ο Τάσος νιώθει αγαλλίαση που διασώζει το βρέφος. Μάλιστα, η χαρά του και η ευγνωμοσύνη του απέναντι στο Θεό είναι τόσο μεγάλη ώστε να μετασηματίζεται η πραγματικότητα γύρω του: η «μέγαιρα γραιία» του φαίνεται γλυκιά και η «κίτρινη Σταματίνα» η «καλλιμορφότερα» των γυναικών.

Από την άλλη πλευρά, οι διαφοροποιήσεις των κειμένων αφορούν τα επιμέρους στοιχεία των υιοθεσιών. Αρχικά, λοιπόν, και στις δύο υιοθεσίες της οικογένειας του Γιωργή οι γονεῖς των παιδιών είναι γνωστοί («Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὦμόν του», «δέν τό ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφανο, μόν' ἀπέθανε καί ἡ μάνα του καί τό ἄφηκε μέσ' στή στράτα!»). Αντίθετα, στην περίπτωση του Τάσου η μητέρα του βρέφους είναι άγνωστη και μόνο υποθέσεις διατυπώνονται γι' αυτή («Θά ἦτο παιδί καμμιάς φτωχῆς πού δέν εἶχε τί νά τὸ κάμη καί τὸ πέταξε»).

Μία δεύτερη διαφορά εντοπίζεται στη συναισθηματική τοποθέτηση των δύο βασικών πρωταγωνιστών. Και αυτό γιατί η μητέρα του «Αμαρτήματος» επιθυμεί διακαώς τις δύο υιοθεσίες, για να απαλλαγεί από τις τύψεις της (άρα ενεργεί ενσυνείδητα), ενώ ο Τάσος αντιδρά μάλλον ανακλαστικά προς κάτι που δεν είχε επιδιώξει. Η αντίδρασή του είναι συναισθηματική και αντανακλά τον τρόπο με τον οποίο η μητέρα του θα αντιδρούσε, αφού μοιράζεται με εκείνη τις ίδιες ηθικές αξίες. Έτσι αναλαμβάνει την οικονομική στήριξη της ανατροφής του παιδιού (Αμαρτήμα: «Δέν εἶναι ξένο τό παιδί! Εἶναι δικό μου! Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας. Εἶναι δικό μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή σας!», Άθλιοι: «τῶρριξαν χθές τήν νύκτα μέσα ἔς τήν κάσσα πού κοιμόμουνα, τήν ὥρα τῆς βροχῆς.»).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα της Λογοτεχνίας Κατεύθυνσης κρίνονται απαιτητικά εφόσον απευθύνονται σε καλά προετοιμασμένους μαθητές.

Οι ερωτήσεις, έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια και απαιτούσαν γνώση των βασικών χαρακτηριστικών γραφής του Βιζυηνού, όπως και της αναλυτικής ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου του.

Κάποια δυσκολία ίσως παρουσιάζει στην κατανόησή του το αδίδακτο κείμενο κυρίως λόγω της γλώσσας του, ενώ πραγματική δυσκολία είναι η άσκηση που αναφέρεται σε αυτό (Δ1), πράγμα που προϋποθέτει την αυξημένη αναλυτική και συνθετική ικανότητα των μαθητών.

Όλα τα στοιχεία τεχνικής και ερμηνείας για την ανάπτυξη των ερωτήσεων αντλούνται είτε αυτούσια είτε συνθετικά μέσα από τις σελίδες του τεύχους «Πεζογραφία» των εκδόσεων Ωθηση, τα διαγωνίσματα και τις γραπτές ασκήσεις, που διέθεταν οι μαθητές μας και είχαμε αξιοποιήσει κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.

